

Yvonne Vrbovac

NOVA GENERACIJA UDŽBENIKA ZA UČENJE FRANCUSKOG JEZIKA

UDK 371.671.1:372.88:800.73:804.0

Stručni članak. Priljubljen 12. 6. 1989.

Izrada novih udžbenika za učenje stranih jezika, koje je izdala "Školska knjiga", započela je 1983. godine. Tako su i za učenje francuskog jezika timskim radom sastavljeni udžbenici za učenike osnovne škole i za učenje francuskoga kao drugoga jezika u srednjoj školi. Ti su udžbenici, sada već u upotrebi, izrađeni u skladu s novim programom, pa se izgledom i sadržajem razlikuju od ostalih udžbenika za učenje francuskog jezika koji se još upotrebljavaju u nastavi (udžbenici za 4. 5. i 6. razred osnovne škole i za učenje francuskog kao prvog jezika u prvom i drugom razredu srednje škole).

Novi udžbenici čine preobražaj u odgoju i obrazovanju. Jedan od njihovih osnovnih ciljeva je multidisciplinarni pristup izvorima znanja. Služeći se novim udžbenicima učenici se, pored tekstova iz udžbenika, navikavaju na upotrebu ostalih izvora informacija i znanja, na služenje pomoćnom literaturom (rječnikom, gramatikom, enciklopedijom), na traženje odgovarajućih informacija u njima i na to kako će te informacije dopuniti ostalim komplementarnim izvorima znanja (udžbenicima za ostale predmete, priručnom raznolikom dokumentacijom te medijima svih vrsta).

Kako bi uputili učenike na samostalan rad, što je još jedan od bitnih ciljeva suvremene nastave, udžbenici su kompletirani priručnicima za učenike. Za razliku od dosadašnjih radnih bilježnica, čiji je isključivi cilj bio uvježbavanje i provjeravanje znanja usvojenoga na satu stranoga jezika, ovi priručnici imaju radni karakter. Naime, treba da nauče učenika kako se uči i kako se radi na novim sadržajima. Uzimajući u obzir velik broj učenika u razredu, vrlo mali tjedni fond sati stranoga jezika, te izostajanje učenika s nastave ili moguće nerazumijevanje nastavnikova tumačenja novoga gradiva, priručnik za učenika trebao bi mu pomoći da ne gubi korak s nastavom, da uspije nadoknaditi izgubljeno. Uz pomoć sustavno pripremljenih različitih pedagoških postupaka prema kriterijima od lakšega prema težem, od poznatoga prema nepoznatom, od jednostavnoga prema složenom, trebao bi osposobiti učenika za samostalno razumijevanje i usvajanje novoga gradiva ili pak razumijevanje naučenoga. Na taj se način, naime, oslobađa potrebno vrijeme za rad u razredu na komunikacijskim vježbama kao i na svim vježbama usmenoga izraza, te općenito za interakciju na stranom jeziku između nastavnika i učenika te učenika i učenika. Upravo takav suvremeni pristup učenju jezika mijenja predodžbu o ulozi nastavnika kao jedine osobe koja posjeduje i dijeli znanje, koja upravlja pedagoškim aktivnostima kojima se učenici pokoravaju. Jednako tako suvremena koncepcija udžbenika pruža nastavniku i učenicima mnogo više slobode u radu, u organizaciji aktivnosti i njihovu izvođenju. Omogućava učenicima razvijanje sposobnosti promatranja, samostalnoga otkrivanja i uspoređivanja, te dolaženja induktivnim putem do

rješenja problema, odnosno razumijevanja funkcioniranja jezičnoga sustava jezika cilja.

Kako su udžbenici namijenjeni prije svega radu sa svim učenicima u razredu, pisani su francuskim jezikom. Tematskim sadržajem i izborom tekstova unutar svake cjeline, omogućuju nastavniku odabir s obzirom na razinu znanja učenika, njihove interese i motivaciju za učenjem francuskoga jezika. Gramatičke strukture najčešće su povezane s tekstom lekcija. Njihovo funkcioniranje prikazano je uz pomoć primjera, potom tabelarno, pa omogućuje učenicima da konceptualizacijom i induktivnim putem dođu do razumijevanja funkcioniranja zadane strukture. Međutim, svako je gramatičko pravilo na kraju ovakvoga bloka i izrijekom izrečeno (ponekad uz francuski jezik i na materinskom jeziku), kako bi učeniku osiguralo potpuno razumijevanje funkcioniranja strukture na morfosintaktičkoj razini.

Priručnici su ponajprije namijenjeni učenicima i služe im pri samostalnom radu, bilo u razredu ili kod kuće kada im nedostaje pomoć nastavnika ili njihovih drugova. Stoga su pisani materinskim jezikom i čine integralni dio s udžbenikom. Objašnjenja na materinskom jeziku pomoći će učenicima da nauče kako će pročitati tekst na francuskom jeziku, kako će potražiti neku nepoznatu riječ u rječniku, te uz niz vježbi koje prate objašnjenja, uvježbati novo gradivo i ponoviti staro.

Na kraju svakog priručnika nalaze se rješenja zadataka čija je svrha poticanje učenika na pisanje domaćih zadaća kod kuće te istodobno provjeravanje napisanoga.

Razumljivo je, naravno, da različite nastavne situacije diktiraju i različitu upotrebu udžbenika i priručnika. Oni su nedjeljiv nastavni materijal, a nastavnik će uputiti učenike kako će se i u kojoj situaciji služiti spomenutim didaktičkim materijalima.

Pristup učenju jezika u ovoj novoj generaciji udžbenika odgovara principima suvremene nastave stranih jezika. Njihov je cilj osposobiti učenike za:

- uspostavljanje kontakata sa sugovornikom,
- razumijevanje i vođenje jednostavnih razgovora o svakodnevnim temama,
- razumijevanje i proizvodnju kraćih pisanih tekstova,
- razvijanje zanimanja i ljubavi prema francuskom jeziku te francuskoj i frankofonskoj civilizaciji.

Zato se nastavni sadržaji pojedinih udžbenika osnivaju na:

- ravnomjernoj zastupljenosti usmenoga i pisanog iskaza, pa prema tome na razvijanju četiriju jezičnih vještina,
- ravnoteži između sustavnog učenja jezičnih struktura i slobodne komunikacije, pa su zato zastupljeni gramatički sadržaji i raznolikost jezičnih funkcija,
- upućivanju na raznolikost jezičnih varijeteta u svakodnevnoj komunikaciji, pa je zbog toga prisutan standardni jezik i neusiljen svakodnevni govor,
- uvođenju u samostalni rad, pa su zato zastupljene pedagoške aktivnosti kao rad s cijelim razredom, rad u skupinama, rad u parovima i individualni rad.

IZRADA NOVIH UDŽBENIKA ZA OSNOVNE ŠKOLE

En français s'il vous plaît 1 i 2 (autorica I. Batušić, Y. Vrhovac, Ž. Horvat-Vukelje) naziv je didaktičkoga materijala za učenike VII. i VIII. razreda osnovne škole.

Za svaku razinu učenja on sadrži:

- udžbenik,
- priručnik za učenika,
- 2 kasete sa snimkama tekstova iz udžbenika i nekim dodatnim tekstovima,
- višeizvorni sklop u kojem se nalaze zidne slike, dijapozitivi, kartice, grafofolije, igre itd.
- priručnik za nastavnike s osnovnim uputama i savjetima za upotrebu tog materijala na satu.

Struktura udžbenika i priručnika

Za svaku godinu učenja nastavni materijal sadrži osam cjelina kroz koje će se učenik upoznati s nekim aspektima Francuske i frankofonskih zemalja, poznatim francuskim ličnostima i temama koje uvijek privlače pozornost mladeži, a to su sport, glazba, prijateljstvo sa životinjama, ekološki problemi i sl. Sadržaj svake cjeline podijeljen je na dva veća dijela, A i B, a svaki od njih sadrži jedan do dva teksta popraćena različitim tipovima vježbi. U dijelu A prisutan je obvezatan tematski, gramatički i komunikacijski sadržaj propisan nastavnim programom. Dio B ponavlja i proširuje sadržaj dijela A pa, ovako međusobno tematski povezana, oba dijela omogućuju fleksibilniji pristup podučavanju jezika. Nakon obrade obvezatnoga dijela, nastavnik odlučuje o izboru sadržaja iz dijela B kao i o metodologiji rada (rad s cijelim razredom ili samostalan rad), prema interesima i broju učenika u razredu. Za svaku razinu učenja nalazi se na kraju udžbenika izbor tekstova za samostalno čitanje, tablica nepravilnih glagola i rječnik – popis riječi iz svih tekstova cjelina.

Tematski smo sadržaj odabrali uglavnom prema dvama kriterijima. Proveli smo anketu među učenicima nekih osnovnih škola zagrebačke regije, koja nam je pokazala kojim temama i sadržajima omladina ove dobi daje prednost. Rezultati ankete potvrdili su naša predviđanja. Sport, glazba, aktivnosti u slobodno vrijeme te različiti podaci o Francuskoj i njezinim ličnostima, nalazili su se na prvome mjestu. Stoga smo prije svega prikazali Francusku, njezine zemljopisne i povijesne aspekte, te Pariz i njegove znamenitosti, svjesni činjenica da učenici uvijek s najvećim zanimanjem prihvaćaju sadržaje vezane uz ovu svjetsku metropolu. Osim toga, upoznali smo učenike i sa sustavom francuskoga školstva, problemima okolice i suvremenoga života u njoj, putovanjima mladih i sl. Kako bismo izbjegli suženo poimanje rasprostranjenosti francuskoga jezika, predstavili smo frankofoniju putem nekih afričkih zemalja, njihovih zemljopisnih, ekonomskih i kulturoloških obilježja.

Drugi kriterij koji nas je rukovodio pri izboru tema bila je usklađenost nastavnog programa francuskoga jezika i ostalih predmeta. Izborom sadržaja o kojima su učenici već ranije razgovarali na satovima materinskog jezika i ostalih predmeta, primjerice povijesti, prirodnih znanosti i sl., željeli smo povećati zanimanje i motivaciju učenika te im olakšati i usvajanje ovih sadržaja. Tako su se među ovim temama

našle poznate ličnosti francuske književnosti, glazbe, prirodnih znanosti, te neke povijesne činjenice vezane uz Francusku i Jugoslaviju o kojima su učenici već učili na satovima ostalih predmeta.

Neke pojave kao sastavni dio svakodnevice Francuza, a koje su u našoj zemlji slične ili drukčije, činile su nam se bitnima pri izboru tematskog sadržaja. U didaktičkoj situaciji, naime, ti su civilizacijski elementi nedjeljivi od jezičnih elemenata, a pomažu učeniku da uoči neke osobitosti specifične za zemlju čiji jezik uči. Nastavnikova je dužnost skrenuti pažnju učenika na otkrivanje upravo ovih sličnosti i razlika u civilizacijskim i međukulturnim elementima dviju zemalja. Tako su se u udžbenicima našli primjeri rasporeda sati francuskog učenika, mali oglasnik, programi kina i kazališta iz francuskog tjednika "Pariscop", televizijski program, pisanje pisama i razglednica, recepti za kulinarske specijalitete i sl. Mnogi od navedenih primjera uvedeni su pomoću izvornih materijala (izrezaka iz novina, stripova, turističkih prospekata, razglednica itd.).

Kako bismo već na ovoj razini učenja osposobili učenika za stjecanje i razvijanje komunikacijske kompetencije, pokušali smo u svaku cjelinu uvrstiti poneku jezičnu funkciju (acte de parole), npr., kako izreći vlastito mišljenje, tražiti od nekoga nešto, savjetovati ili informirati nekoga, žaliti se i sl. Ovi bi jezični elementi trebali dopustiti učeniku da ostvari kontakt sa sugovornikom najprije u školskoj sredini, a potom u prirodnoj kada se nađe s frankofonskim govornikom. Na taj će način učenik – govornik moći sudjelovati u razgovoru izrekavši svoje mišljenje ili pak raspravljati o mišljenju sugovornika. Usvajanje ovih jezičnih funkcija zamislili smo pomoću različitih vježbi simulacije i igre po ulogama. Osnovni je cilj takvih vježbi osamostaljivanje učenika u jezičnom izrazu i oslobađanje od krutoga poimanja upotreba isključivo točnih rečenica te straha od pogreške. Pomoću njih razvija se učenikova kreativnost, imaginacija, improvizacija i spontanost izraza – jednom riječi komunikacijska kompetencija pa čak i nauštrb pogrešaka i povremene upotrebe materinskoga jezika.

Svaki se gramatički problem obrađuje zapravo dva puta – u udžbeniku i u radnom priručniku. U udžbeniku na francuskom jeziku, na shematski način. Od učenika se zahtijeva da pokuša sam formulirati pravilo o funkcioniranju gramatičke strukture koju je najprije pronašao u tekstu lekcije, a zatim u shematiziranom obliku u tablici. Isti se gramatički problem obrađuje na eksplicitan način u radnom priručniku na materinskom jeziku, te omogućuje učeniku da nizom raznolikih vježbi usvoji i utvrdi upotrebu zadane strukture, uspoređujući je po mogućnosti s postojećom strukturom u sustavu materinskoga jezika.

Vježbe u oba udžbenika i priručnika *En français s'il vous plaît* vrlo su raznolike. Jedna se skupina odnosi na usvajanje jezičnoga sustava, pa su prema tome usmjerene prema gramatici i vokabularu, a druge na upotrebu toga sustava, dakle usmjerene prema ovladavanju komunikacije. Kod svake od tih skupina, međutim, mislilo se na razvijanje jedne od četiriju jezičnih vještina. Nakon pismenoga razumijevanja neminovno slijedi usmena ili pismena proizvodnja, a usmeno razumijevanje sigurno će izazvati usmenu ili pismenu proizvodnju.

Tako razgranati didaktički materijal ne smatramo ni u kojem slučaju ni gramatikom ni udžbenikom frankofonske civilizacije. Pomoću njega željeli smo omogućiti učenicima da se postupno osamostale i postanu neovisni o nastavnikovim postupcima pri učenju/usvajanju francuskoga jezika, da postupno stječu znanja koja će im prije svega omogućiti razlikovanje funkcioniranja francuskoga i materinskog jezika, a zatim stjecanje jezika u komunikacijske svrhe. Na kraju želja nam je bila, a nadamo

se da smo je i ostvarili, da osposobimo i pripremimo učenike za daljnji rad na usavršavanju francuskoga jezika za učenje koje će nastaviti u srednjoškolskom obrazovanju.

NOVI UDŽBENICI ZA SREDNJE ŠKOLE

Novi radni materijali *Réfléchis et dis-le en français* 1, 2, 3 i 4 (autorica I. Batušić i Y. Vrhovac) namijenjeni su učenicima od prvog do četvrtog razreda usmjerenoga obrazovanja koji uče francuski kao drugi strani jezik.

Ovi materijali sadrže za svaki razred:

- udžbenik,
- priručnik za učenika i
- kasetu (za prvu godinu učenja dvije kasete) na kojoj su snimljeni tekstovi i neke vježbe iz udžbenika.

Cilj je početnoga učenja jezika u toj dobi osposobljavanje učenika za razumijevanje lakšega pisanog i zvučnog teksta te za elementarno govorno i pismeno izražavanje. Pristup učenju neminovno je kognitivan. Tijekom učenja učenici trebaju dobiti sustavni pregled osnovnih jezičnih struktura, u početku isključivo na razini prepoznavanja, da bi ih se kasnije osposobilo za služenje pisanim i govorenim tekstom pri pronalaženju informacija. Pritom se mislilo na motiviranost učenika te dob za učenje drugoga jezika, njihove interese, a posebice na stupanj jezičnoga fonda znanja u materinskom i prvome stranom jeziku što su ga učenici učili u osnovnoj školi.

Kako bi se postigli ovi ciljevi potrebno je razvijati jezične vještine za receptivno i produktivno služenje stranim jezikom, aktivirati kognitivna i afektivna sredstva učenika te na svim razinama usvojiti lingvistički i sociolingvistički inventar putem različitih komunikacijskih uzoraka. Potrebno je ponuditi i mogućnost izbora ciljeva i strategija učenja.

Struktura udžbenika i priručnika

U udžbeniku je sustavno prikazano nastavno gradivo koje čini jezgru programa. Unutar svake cjeline jezgru čini osnovni tekst uz koji su vezane bitne gramatičke strukture, leksičke jedinice te komunikacijski obrasci. Uz njega postoji i neobvezatan dio za koji će nastavnik sam odlučiti može li ga obraditi s cijelim razredom ili on predstavlja vrijedan materijal za individualni rad. Izbor tekstova kao i strategija učenja ovisit će svakako o stupnju znanja učenika, njihovoj motiviranosti, broju učenika u razredu i drugom.

Priručnik za učenika djelomična je simbioza nekadašnjega priručnika za nastavnika i radne bilježnice. Slijedi sadržaje udžbenika, pa mu je stoga osnovni cilj razrada toga gradiva, spoznavanje jezičnih i tematskih sadržaja toliko da postanu pristupačni i jasni i onim učenicima koji ih eventualno nisu shvatili zbog različitih razloga. Kada je riječ o strategiji i mentalnim procesima učenja kojima se pritom koristi, uvjereni smo da kod učenika ove dobi valja razvijati metajezičnu svijest. Učenici moraju postati svjesni pojedinih jezičnih i metajezičnih činjenica te steći neka znanja koja posjeduje nastavnik. Više im se ne smiju kriti postupci kojima se koristi nastavnik pri

stjecanju vlastitoga znanja kao i aktivnosti koje razvija kako bi došao do rezultata. Samo takvim pristupom učenik može postati svjestan svoga učenja, kritički se prema njemu postaviti te naposljetku uočiti i praktične aspekte stečenoga znanja.

Dok udžbenik potiče na kolektivni rad u razredu uz nastavnikovo rukovođenje, priručnik je namijenjen samostalnom učenju uz ponavljanje i sustavno prikazivanje jezičnoga gradiva obrađenoga u udžbeniku, uz istodobno rukovođenje učenika prema pronalaženju i dobivanju informacija ne samo iz udžbeničkih sadržaja već i iz ostalih izvora znanja i komplementarne literature. Zato su tumačenja o postupcima učenja kao i o jezičnim sadržajima – posebice gramatičkim strukturama – napisana na materinskom jeziku. Spomenutim jezikom koristili smo se ne samo pri gramatičkom i općenito jezičnom objašnjavanju, već nam je u nekim situacijama poslužio kao supstrat kako bi pomogao učeniku pri otkrivanju zakonitosti funkcioniranja sustava stranoga jezika. U takvim situacijama pokušali smo navesti učenika na uspoređivanje oba sustava i otkrivanje sličnosti i razlika među njima. Materinskim jezikom koristili smo se i pri vježbama prevodenja koje su u suvremenoj nastavi jezika ponovno dobile svoje mjesto. Te smo vježbe upotrijebili i za provjeru razumijevanja određenih gramatičkih struktura, idiomatskih fraza ili pak cijelih rečenica i pri prevodenju kraćih cjelovitih tekstova.

Kako komunikacijski pristup učenju stranih jezika nije još dosad potpuno riješio pitanje podučavanja komunikacijske gramatike, pribjegli smo gramatičkom modelu koji je kombinacija tradicionalnoga pristupa i audiovizualnih metoda. Tradicionalni pristup uočljiv je u opisu morfologije i sintaktičkih konstrukcija, u gramatičkoj terminologiji te u tablicama sa sintetiziranim prikazom gramatičkoga problema, kao i u izrijekom izrečenom pravilu o njegovom funkcioniranju. Strukturalistički pristup primijenili smo u nizu različitih tipova kontekstualiziranih vježbi, bilo u udžbeniku ili u priručniku čiji je cilj pomoći učeniku pri razumijevanju funkcioniranja gramatičke strukture, njezinom ponavljanju, utvrđivanju, zapamćivanju, usvajanju te ponovnoj upotrebi u novoj situaciji.

Udžbenik za svaku godinu učenja sastoji se od 8 do 15 cjelina. U njima se nalaze prozni i dijaloški tekstovi, pjesme, šale, igre i sl. U širokoj lepezi mogućnosti koje pruža Francuska i ostale frankofonske zemlje, odabrali smo kroz četiri udžbenika sadržaje za koje smo vjerovali da će zanimati učenike ove dobi. Kroz njih učenici istodobno dobivaju i osnovna znanja o zemljama čiji jezik uče. Uz šetnje Parizom i razgledavanje njegovih klasičnih kao i najsuvremenijih spomenika kulture, pružili smo učenicima detaljniji uvid u Bretagnu – jednu od najzanimljivijih francuskih regija, koja geografskim položajem i bogatom poviješću pruža niz zanimljivosti u pogledu civilizacije i jezika. Nizom izvornih materijala raznolikih oblika i sadržaja, nastojali smo zadovoljiti interese omladine. Zanimanja i aktivnosti mladih frankofona vrlo su slična zanimanjima naše mladeži, pa smo ih uvrstili u udžbenike kako bi ih naši učenici mogli usporediti sa sličnima u svojoj sredini. Uočili smo duboke veze između naše zemlje i Francuske, pa smo uputili mlade čitatelje na niz naših imena i manifestacija različitih sadržaja poznatih u Francuskoj kao i na prisutnost francuske i frankofonske kulture i civilizacije u nas.

Upravo smo na ovakvim izvornim materijalima pokušali razviti kod učenika ponašanje autentičnoga čitatelja. Autentičnost teksta očituje se zapravo u autentičnoj recepciji toga teksta. Prema tome, izvornim se tekstovima nismo kao prvo koristili za uvježbavanje jezičnih struktura, već smo pomoću raznolikih strategija čitanja i razumijevanja, interpretacije poruke teksta te proizvodnje novih iskaza na

osnovi pročitanih, pokušali razviti kod učenika komunikacijsku kompetenciju na razini receptivnih i proizvodnih vještina.

Razmišljajući o tome da će francuski jezik poslužiti nekim učenicima u kasnijem odabiru zvanja kao jezik struke, uvrstili smo u svaki udžbenik nekoliko kraćih tekstova raznih struka čiji se vokabular može upotrijebiti i na razini općega jezika.

Kako bi se govornik mogao sveobuhvatno koristiti jezičnim znanjem koje posjeduje, "mora moći" uspostaviti kontakt sa sugovornikom i pomoću jezika utjecati na njega. Izraziti mišljenje, opomenuti ili obavijestiti nekoga, sugerirati nekome nešto i sl., jezični su činovi pomoću kojih djelujemo na sugovornika. I upravo komunikacijski pristup naglašava razvijanje govornikovih komunikacijskih namjera koje pri realizaciji poprimaju različite oblike, ovisno o tome tko se kome obraća, na kojemu mjestu, u koje vrijeme i kojom prilikom. Stoga smo gotovo u svakoj cjelini svih četiriju udžbenika prikazali po jednu jezičnu funkciju u nekoj uobičajenoj komunikacijskoj situaciji. Smatramo da je neobično važno razviti kod učenika osjećaj osobne implikacije pri tvorbi određenoga iskaza. Znati izraziti stav prema predmetu razgovora ili prema mislima sugovornika, znati interpretirati značenje poruke koje joj je govornik pridao, znači pomalo privikavati učenika na prirodnu komunikacijsku situaciju u kojoj će se jednoga dana naći u kontaktu s frankofonom osobom, ali tada bez nastavnikove pomoći.

Na kraju udžbenika za četvrtu godinu učenja uvrštena su dva dodatka. Pod naslovom "Testez vos connaissances sur la France et les pays francophones" prvi dodatak nizom raznolikih vrsta zadataka omogućuje učenicima testiranje općega znanja o Francuskoj, Francuzima kao i o ostalim frankofonskim zemljama. To su znanje učenici mogli steći ne samo u radu s udžbenicima francuskoga jezika tijekom četverogodišnjega učenja, već i kroz različite sadržaje u školi i izvan nje. U drugom dodatku učenici će naći nekoliko originalnih tekstova iz francuske književnosti i književnosti frankofonskih zemalja, koji su često u vezi s temama obrađenim u pojedinim cjelinama. Razrađeni na različite načine oni omogućuju učenicima da se na originalnim literarnim tekstovima upoznaju s različitim strategijama rada kako bi razumjeli tekst i kako bi nakon vođenoga rada mogli o njemu izraziti vlastito mišljenje.

ZAKLJUČAK

Ovakva koncepcija razgranatih udžbenika trebala bi omogućiti nastavnicima rad u najrazličitijim pedagoškim uvjetima i situacijama, jer omogućuje izbor, pojednostavnjivanje, dopunjavanje i proširivanje – jednom riječi prilagodbe pojedinom učeniku ili cijelom razredu. Time se željela izbjeći monotonija i jednoobraznost u radu, a nastavnicima omogućiti da sat francuskoga jezika pretvore u mjesto na kojem se sudionici s veseljem i zadovoljstvom uključuju u komunikaciju. Praksa će pokazati koliko su ove želje i namjere autorica bile opravdane i svrsishodne i s kakvim će znanjem francuskoga jezika učenici napuštati školu.